

3. БРОЈ

ЈАНУАР, 2025.

ФИЛОБЛОК

**НОВА
ГОДИНА
СТАРИ
ЗАХТЕВИ**

ФИЛОБЛОК

БЛОКАДНИ ЧАСОПИС

3. број

Јануар, 2025.

„Ја сам до јуче покорно сагибо главу
и бесно сам љубио срам.
И до јуче нисам знао судбину своју праву –
али је данас знам!”

ЧОВЕК ПЕВА ПОСЛЕ РАТА, ДУШАН ВАСИЉЕВ

Реч уредништва

Како се шире блокаде и протести, шири се и Филоблок. У трећем броју, поред устаљених сегмената попут поезије, прозе, есеја, фотографија и илустрација, јавља се и нови жанр – драма, а већ у наредном вас очекује и први књижевни препев. Ово је уједно и прво издање у јануару, стога желимо да пожелимо свим читаоцима и писцима срећне празнике, али и да остану у блокади, јер смо тек почели да се ширимо! Пишите, читајте, блокирајте!

СВИ У БЛОКАДЕ!

ПОЕЗИЈА
ПОЕЗИЈА
ПОЕЗИЈА
ПОЕЗИЈА

МЛАДОСТИ

ми спавамо у постељама које су већ обешчашћене
ми пијемо из чаша које су заражене
и једемо храну која се квари у нашим стомацима
ми корачамо стазама давно утабаним
у којима нико неће препознати наше стопе
наше су песме непознаница
и бунцање у грозници
ми носимо одећу гнојну и прљаву
од пошаста и кугâ:
а како се крећемо ми
креће се и крв наша за нама

ми говоримо гласовима биља и слободе
уморни од наталожених пролећа од зима-покајница
ми волимо руке које су друге миловале
ми љубимо усне већ толико понижаване
ми који се клањамо старим боговима
те отуда и наше старе навике
ми кроз чије животе живе неизбежно и наши преци
ми који онемоћали падамо у постеље
већ обешчашћене и на њима скапавамо:
а утеха од ове борбе што се спушта на нас
као каква тешка и ужасна магла
стићи ће нас једном
у некој великој страшној
болести

Београд. Студентске блокаде, децембар 2024.
Димитрије Николић

КРАЈЕВИ

Почела сам да бројим живот у минутима.

15 минута да направим доручак.

15 минута да осушим косу.

15 минута да се нашминкам.

15 минута реклама.

15 минута да сачекам превоз.

15 минута са баком телефонирам.

15 минута да живот остане исти.

15 минута да се промени

и 15 да се заврши.

Зато, 15 минута ћутим.

Ћутим и гледам у под.

Крајичком ока видим крај своје косе.

Коса ми је сува.

Требало бих да се шишам.

Тада ће крајеви бити свежи,

па ће временом бити суви.

Онда ћу их опет исећи.

Коса расте, па се сече.

Леп знак живота, зар не?

Расте, па се сече, расте, па се сече,

расте.

Али за 15 минута се ништа не мења,

коса остаје иста.

Миа Ковач

НОЋ

Пробудим се са кљуном у грлу
Бела, нежна тела
Не извише вратове у зору палу
Након ноћи што је блудела
У мрешкањима таласа

Меко перје се на чежње окачило
Црна пловна кожаца
Стопало ми је изобличило
Ишчезла је ноћ та бестидница
У мрешкањима таласа

Један крик је замро негде у дубини
Јаки, смели глас
Одјекује слабашно у празнини
Ноћи што прође за час
У мрешкањима таласа

Моје јато негде бешумно плута
Очајни, зли отров
Спрема му ноћни покров
Да следеће јутро ту никад не залута
У мрешкањима таласа

У мрешкањима таласа
Остаје само ноћ крвава
И ућуткује зору жртава
Што се мрешкају у тим вечито несталним таласима

Нина Лабус

ОКОПАВАЊЕ

Корови се чупати не дају.
Хорда људи трчи,
онда нагло стају.
Љубав према свему
што под сунцем живи,
тера да се прогоне сви они криви:
за каљање онога што лепота краси,
за стварање сузе што образе кваси,
за гашење светлости и гушење младости,
за урушавање мирне и племените старости,
за све оне што продају семе
и товари већ одавно претрпано бреме.
Тишина је лек за душу што боли.
Вриштањем се ходочасник моли.
Очистите лице препуно соли –
вратиће се неуки школи!
Корови се чупати дају
тек када чују ту урбану грају.
Ископаће се корени отровних лажи,
даће се на увид ђачкој стражи.
Засадиће се клице мира и правде
У, студентским рукама, заоране бразде.

Наталија Симић

О ПРОФЕСОРИМА ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
КОЈИ СУ У ОВОГОДИШЊИМ БЛОКАДАМА
ИСТИНСКИ СТАЛИ СА СВОЈИМ СТУДЕНТИМА

Рећи ће речи
Макар се изрекле и без грла
Сећи ће ваздух
Остракизовано и анонимно

„Триста црвених ружа покривају твој бели грудњак”
Умели су да кажу они који су волели радикално
Триста срца куца оним што напиње глас
Барјак и пиштаљку
Бескрај

Куме, даће ти
Злобнике
Буку послушних сејмена;
Сандук да легнеш у њега

Над бунаром
Очајници се изређали
Расплетене косе и у нашим гласовима да
Наричу

Данас је стајао и он за катедром
Сутра је звиждао земаљско не желећи

Над бунаром
Зелени барјак се види
Жедни, слаби и гневни
Ђуте
и
Гледам у воду

Искра Дејановић

НОЋИМА НЕ СПАВАМ, МАМА

Ноћима не спавам, мама.

Када изађем на улицу, плашим се да ми нешто не падне на главу.

Када уђем у бус, гледам да неко не извуче пиштољ и све нас упуца, мама.

О томе мислим од прошле године. А сад имам и друге море, мама.

Сањам да сам у неком великом, непознатом граду у коме живим већ 10 година. И гушим се од поподневног ваздуха, као у гасној комори, мама.

А онда нешто пада на нас, и ми бежимо, бежимо, али иза нас има крви, и има мртвих, мама.

А онда неки ауто иде на нас и гази нас, тако мора, јер нешто крије, мама.

Узнемирана сам, мама, и осећам да ме тешко разумеш.

Искључи тај ТВ, мама.

Лажу нас.

Да ли ме чујеш?

Кажем колико има до Немачке, мама?

Лош је сигнал.

Одох, морам мало да прошетам.

Чујемо се, мама.

Јелена Вујовић

РЕЖИМСКА

Црпе сопствену крв из мене,
проклета деца.
Проклета деца су отворила земљу,
у мени нешто јеца.

Из пукотине у земљи врисне црвени
крик
који дозива моје име.
Из ње излећу наранџасти бичеви
и високе се крошње диме.

Чудно ли је ово чудо
пред очима мојим,
али лоше је било и пре,
а ја још увек чврсто стојим.

Треба ми још крви,
ништа слађе од ње на свету,
да ме напоји, препороди, оживи,
да заборавим ову штету.

Треба ми још један живот,
још једна невина душа,
да пребродим и ову несрећу.
Да ли мене ико слуша?

Проклети сте, децо,
проклети сте сви!
За сваки минут који гладујем
ћу по петнаесторо појести!

Како вас није срамота?
И како вас не умара ово?
Судбина је виша сила,
а не дело човеково.

Руља је велика и немирна
и, као љутите пчеле,
око мене се роје
и смирити се не желе.

Чујем, тешким ланцима од чемера
су ми везали ноге и руке.
Пљују ме, псују и прете
да ме чекају муке.

У мени нешто упорно лупа.
Немирно је и још увек јеца.
Док мислим на то осећам
како ми вождова сабља груди пресеца.

Сабља сече дубоко,
а из њене ране
букнуше душе туђих душа,
незасићене и неоплакане.

Покојни и проклети,
без милости а са пуно беса,
стадоше да ме раскомадају,
као да нисам од њихове крви и меса.

Подигоше ме колико су могли
и до ватре однели.
Бацили су ме у њену чељуст
и руке све изгорели.

Док бејаш у брзом паду,
док ми се кожа топила,
клео сам их све до једног
и лудост која их је опиала.

Ја горим на дну пакла,
после свега што сам им дао.
Проклета деца, проклети сви,
зар им није имало жао?

Анђела Стојчић

Мук

Уморни булевари ноћима тугу таје,
Оловним ваздухом прожима се немир,
Само пацови и вране наду гаје,
Припремају гозбу и свој велики пир.

Звецкају у даљини копља и стреле,
Марш навијачких ратника путеве прти,
Назиру се бакље, ужегле и вреле.
Поносно кличу: „Ово је време смрти!”

Поворка се спрема. За мене ил' за њих?
Чујем Реквијем и Вердијеве трубе,
Не плашим се ничег, ни претњи Његових.
Чекамо их, главе ће да нам одрубe!

Човечанству ближи се неминовни крај,
Изданци ада завладаше у свету,
Више не ћутимо, последњи је вапај.
Сањам, певамо истина и ја у дуету.

Бризнем у плач, не поверујем у сутра,
Мислим – на рубу смо нестанка и гроба.
Али видех једно дете тог нежног јутра,
Па опет сањам, ново долази доба.

Наша војска диже се ко морска плима,
Лишени смо брига и свих тешких мука.
Осећа се мирис барута и дима,
Нека утихне све... и пресатане бука.

Нестаде напрасно огорчени дисај,
На небу, посматра нас немо бели диск.
Упали се свитац, распламса се буктај,
Тишина наступи, замре дечји вриск.

Хорде са севера марширају к нама,
Мисле – опијени смо лажима и вином.
Ми стојимо чврсто, пред дверима – тама,
Бранимо се громогласном тишином.

Зар не чујеш како грми вечерњи мук?
Док сева глуви крик млађаног борца,
Наша тишина победиће смртни пук,
Тешки окови пали су са срца.

Они је не чују јер немају душу,
Продали су је за шаку сребрњака.
Ђаво их сад ружи и стеже им гушу,
Све је мање и мање тих северњака.

Када прође утихнули час, дуг и туг,
Када сузама опскрве се асфалти,
Када ослушну сви тај узаврели мук,
Прогрмеће муње, срце – напајаће волти!

Замрли су звуци Вердијеве трубе,
Сада чујем само анђеоске оде,
Миле речи заменише оне грубе.
Ми смо прометеји наде и слободе!

Крв славних предака у венама куља.
Нека строга правда буде нам командант!
Силовити урлик морском се буром ваља:
„Ave, Ceasar, morituri te salutant”

Блок Д

Зову нас да се „вратимо у клупе”

Зову нас да се образујемо за струку
Коју не поштују.

Зову нас да учимо о стварима
Које су обесмислили,
О мудрости коју ће укаменити у теорију.

Зову нас да пишемо књиге које не читају.
Зову нас да будемо професори
Чија ријеч остаје у учионици.

Зову нас да будемо
Љекари које ће понижавати,
Правници који неће поштовати устав,
Историчари који ће заборавити своју историју.

Зову нас да се обучимо за цивилну одбрану
И не бранимо цивиле.
Зову нас да учимо о спорту
Који су упрљали себичним интересима.
Зову нас да будемо економисти
Који ће игнорисати манипулације рачунима,
Инжењери које неће питати за мишљење,
Еколози који ће гледати
Како им плански уништавају средину.

Зову нас да будемо музичари без гласа,
Новинари који не познају новинарску етику,
Политиколози ...
Зову нас да будемо глумци које ће надмашити.

Зову нас да завршимо факултет
И да нас никад више не позову.

Не одазивамо се.

Јелена Сандић

По земљи пљујем,
Студенте нећу да чујем,
Да их купим не умам.
Све их трујем,
Одбијам да их чујем.
Устав сваки дан кршим,
У туђа посла се мешам.
Шефом ме зову,
Сваки пут до мене води,
Преко Београда на води.
Јер ја криминал волим,
Против непријатеља се борим,
Неуморно кумим и молим,
Уморан хоћу нешто да створим,
Зато студенте корим.
Мени треба још мало пара,
А вама ето хлеба и игара.

Болесник

ПАР РЕЧИ

тек
пар
речи
које
кажу
све
бори се,
време је

Ивона Ђоровић

Жути сјај на улице пада,
Сапутник је стари ноћи.
Принцезо хладна, хоћеш ли поћи
Кочијама својим, улицама града,
Што године многе међ' точковима крију?

Весник је у град још синоћ стиг'о,
Хладним га је дахом тада поздравио.
Отровни је дар на танком леду снио.
Скинуо је весник и свој капут бели,
На оронуло тло он пружа се цели.

Станица пуста,
Путника нема,
Чекам какав знак, какво чудо, кад уто...

Кочија стиже –
Асфалтом се труцка,
Сјај затрепери,
И све је мало тише.
Ноћ боје кафе,
Пахуље су хитре –
Ухваћене треном,
Део су маскераде.

Цела свита стаје.
Чуди се и пита –
Кога ти сад чекаш?
Зашто сада скиташ?

Улица пуста,
Одговора нема,
Слежем раменима.
Кроз замагаљено стакло,
Смешка ми се зима.

РУКЕ СУ ВАМ КРВАВЕ

ПРОЗА
ПРОЗА
ПРОЗА
ПРОЗА

АУТОПОРТРЕТ

А. се и ове вечери вратио са посла са новом кантом боје. Снабдевање овом бојом није требало да буде лако, али је, ипак неким чудом, било успешно. Спустио ју је у радну собу поред слике на којој је радио. Аутопортрет. Дуго је радио на њему и, иако поносан, никако да у потпуности буде задовољан. Када је почео, није чак имао ни адекватну подлогу, јер је сликање било само још једно од многих ствари у које се А. није разумео, али је хтео да проба. У набоју инспирације, пре много година, почео је да скицира на платненој карти која је висила на зиду његове радне собе. Сада већ цела прекривена потезима четкице, А. је сео испред ње и прионуо на посао. Свежу боју је, као и увек, помешао са онима из тубе да би добио нове нијансе са којима би могао да слика. Са мало црне за тамнију; мало беле за светлију; жуте за топлију; плаве за хладнију. Пријао му је тај мали ритуал. То је уједно био и једини начин на који је могао да остане сам са собом. Са својом монохроматском палетом и сликом. Није био сасвим сигуран да ли на то мисле људи када причају о спокоју, али је желео да верује да није далеко. Узео је четкицу, навлажио је водом, захватио позамашну количину боје и размазао је по импровизованом платну. Игнорисао је то што је претходни слој променио боју. Што је потамнео и испуцао. Сакривши га, усредсредео се на свој лик и, како је он то сматрао, само побољшавао већ постојеће. Када је завршио за то вече, одложио је сав прибор на своје место и удаљио се од слике да је целу погледа. Савршено.

Како се аутопортрет сушио, тако се и мењао. Платно га је постепено одбацивало жудњом змије која покушава да се отараси своје кошуљице. Боја се крунила, а њене љуспице су се мешале са прашином која је вијорила кроз сунчеве зраке. Једног дана је, отворивши врата собе, са пода подигао облак честица. Није се могло разазнати шта је прашина, шта пепео из камина, а шта крљушти портрета. Загледао се у ороноу портрет. Када га је прошаоналетзабринутости, навукао је завесе и са задовољством то прихватио као изазов – укротиће боју за своје ремек-дело.

Наредне вечери се вратио са више канти. Сео је испред слике и брзим, одлучним потезима прелазио преко површине. Овога пута већом четком, наносио је више слојева и притискао јаче. За форму је мање марио. Када је завршио за туноћ, одложио је сав прибор и удаљио се да погледа свој портрет. Боље. Узео је чаршав и прекрио га да би га заштитио. Да би га сакрио.

А. је свима на послу причао о свом скромном пројекту. Причао је колико је напредовао до сада. Причао је о техникама које је примењивао. Причао је о валерима које је постигао. Причао је колико је себе уложио у ту слику. Причао је и како дела говоре више од речи.

Једнога дана, А. је ушао у своју радну собу да баца поглед на слику. Дочекао га је призор који га је уплашио, иако вероватно не би то признао. Кроз чаршав су избијале мрље. Као да је слика у тајности сликала своју слику. Као да је нешто – или неко – хтео да искочи из ње и побегне. Тргуно је чаршав и бацио га у камин. Боја се разливала, нијансе су се мешале.

Већ те исте вечери се вратио са десетак канти. Испустио их је све испред портрета, отворио једну и застао. Осетио је поглед сопствених очију на леђима. Мора то боље. Заронио је руку у боју и почео прстима да је наноси преко старих слојева. И другу је прекрио бојом, па је изнова и изнова прелазио преко свог лика. Грашке зноја су му избијале на површину коже, те би их он повремено обрисао руком, не марећи за то што је остављао трагове на лицу. Док су се стрепња и задовољство смењивали, дисање и откуцаји срца су му се убрзали. Игнорисао је границе – и себе и платна. Сликао је до изласка сунца и, када је завршио, удаљио се да погледа боље себе.

„Драги, траже те из...”, заустила је жена на вратима, али је устукнула када је ушла. Обазривим корацима је пришла и стала испред слике. Разрогачила је очи чим ју је угледала.

„Шта мислиш? Аутопортрет”, рекао је.

„Па... Диван је, само, ја ти се баш и не разумем у ту апстрактну уметност”, одговорила је дрхтавим гласом и

несигурним осмехом. Све што је она могла да види јесте обрис некадашње карте на зиду који је сада скроз био прекривен једном једином нијансом – црвеном.

Ања Полети

100.000 СВИТАЦА

Плашим се мрака. Ти то добро знаш, намерно ме држиш у мраку. Покушавам да сазнам шта се дешава, али не видим, око мене је само тама...

Питам те: „Где сам? Зашто је још увек мрак?”

Кажеш ми да сам код куће. Описујеш ми ведро небо, планине и жубор реке. Говориш ми како нам никада није било боље и лепше. Али ја то не видим. Око мене је бескрајна тама, осећам страх, чујем тишину. Зар је ти то не чујеш? Зар је ти то не видиш?

– Зар ономад ниси чуо врисак мајке и оца који остају без деце? Зар ниси чуо врисак деце која остају без родитеља? Како си тако миран?

Кажеш ми да је то део живота и да не смемо да станемо због њих. „Сад морамо брже, јаче и боље! Сад кад нам је кренуло, кад нам овако добро иде, сад не смемо да стајемо!”

Али ја осећам, сваки дан време стане на 15 минута. Тада не осећам страх, знам да више нисам сама. Почињем да чујем људе који говоре да желе да изађу из мрака, да је време за промене.

Нисам једина која их чује, чујеш их и ти, зар не? То су они, Студенти. Чујеш, али нећеш то да признаш. Сад си ти у страху. И не, ниси био у праву, није све тако добро као што си причао. Лоше је, много је лоше. Али томе долази крај.

– Да ли знаш да студенти светле у мраку? Они су као свици. Сада је дошло сто хиљада њих да нам осветли пут и доћи ће их још више. Не плашим се више мрака.

Александра Стојановић

СВИ У БЛОКАДЕ!

ДРАМА

ТРОЈЕ

Иза великих тешких дрвених врата седе њих троје, неко тамо троје, не старији од 25 година. Седе на шареним душецима око једне грејалице. Ваздух смрди на сагорелу прашину и зној. Спремали су се да легну када неко закуца на врата. Они одшкринуше врата, иза којих је стајао неки деда, нису често отварали врата, јер је напољу било хладно и мрачно и на сваком ћошку стајали су ћелави људи у црном које шаље мрак.

ДЕДА: децо, смем ли да уђем?

Њих троје се погледаше, па отворише врата.

ДЕДА: јесте ли само ви ту, само вас троје?

Њих ТРОЈЕ: нисмо, горе изнад их има још троје и доле друго троје и у дворишту су још троје.

ДЕДА: значи има вас?

Њих ТРОЈЕ: има нас.

ДЕДА: ја рекô да уђем код вас да се згрејем малко, у ствари да се склоним од оних напољу, оних што бију, ако причаш.

Њих ТРОЈЕ: а о чему би ти деда да причаш?

ДЕДА (оклева): ја, ја сам само хтео да се склоне ови из мрака, рек'о сам и овима одозго да се склоне, да може да сване и сад свуда видим ове црне, прате ме, видим их.

Њих ТРОЈЕ: седи деда, овамо они не смеју, ми држимо лампе.

ДЕДА: то сам ја и хтео (вади лампу из унутрашњег џепа капута), то сам хтео да вам дам.

Њих ТРОЈЕ: немој још да палиш лампу, стићи ће нас још.

ДЕДА: има вас још?

Њих ТРОЈЕ (климају главама): свуда по троје.

ДЕДА: јесте ли сигурни? да се не препадно сви од ових црних?

Њих ТРОЈЕ (шапућу): има нас више него ових црних.

ДЕДА: смем ли ја овде да будем док они не пристигну?

Њих ТРОЈЕ: смеш, лези ту.

ДЕДА: а знате ли кад ће?

Њих троје: нисмо знали ни кад ћеш ти, не знамо ни кад ће они.

ДЕДА: како онда знате да ће доћи?

Њих троје: морају да дођу.

ДЕДА: што морају?

Њих троје: од црних кад беже сви дођу код нас, и ми смо од црних побегли овде, а код нас су и најсветлије лампе.

Деда седа на један од душека, изува се и леже.

Њих троје: је л' ти није тешко да чекаш?

ДЕДА: сада макар имам шта да чекам.

Њих троје покривају деду ћебетом, он склапа очи и почиње да хрче.

РУКЕ СУ ВАМ КРВАВЕ

ЕСЕЈИ

ИСТИНА

Истина. Непозната дама, посуда пуна пепела у којој се јасно наслућује да лутање беше и остаде потрага за нечим за чим нисте ни знали да трагате. У тмини се појавила ситна зубља, попут делића стакла, довољна да открије себе саму баш тамо где, осим пепела, не постоји ништа друго. Рана. Истина је дама која мени није непозната. Лутањем својим ме је пронашла онда када није ни знала да баш за мнош трага. Делић стакла промишљено ми је упао у око и остао ту ушухкан толико јасно, смело и упорно. Да, називам је делићем стакла, јер се трудим да барем себе убедим у то да ме није повредила или омела, да је бедна и да ми је било милије док није била ту. „Постала си мој шапат, моја гнусна сапутница.”

Истина. Када је од мене отимала све крхко и ломљиво што ми је остало, за собом није оставила ни један девојачки дар па да је по њему памтим. Никада се нисам поштено запитала зашто је баш мене пронашла. Сада и овде се наглас питам, шта ћу ја њој? Обриси мојих бокова, хировитих, обло належу на постељу од лажи сачињену. Мирујем, и лажима се умивам, чекам да се ти пробудиш и да ме на мучну усамљеност свечано осудиш. Знам, све већ знам. Не кривим те. Чак ме ни ти, проклетнице, чак ме ни ти за себе ниси хтела. Било ти је драже, истино моја, да ме растргнеш и осакатиш или да се мајчински побринеш да ни од сенке моје ништа не остане.

Знам, све већ знам. Али, знаш ли ти, проклетнице? Умрла бих. О, како бих страсно испустила душу да си ме поштедела, да си ме привила на своје крило, да си ми дозволила да ти се довека умиљавам због неколико трунки љубави. „Не” Морала си да ме уништиш. Сећам се тебе како пушеш у длан, као да на њему нешто остављаш и сакриваш. Сећам се себе како на твом длану плешем и спападам тајне. Сећам се блиставо беле морске пене, и ветра који је тако снажно дувао да ми те је донео. „Сећаш ли се?”

„Истина нам оставља хладне залогаје који се тешко гутају и онда када су дечији. Она је свуда, а највише тамо где не

припада. Долази непозвана, остаје док јој мука не досади, па одлази када већ и заборавиш да је била ту.”

Поред толико сличности ме више не чуди што смо се толико зближиле, истино моја.

Видим те јасније него икад. Видим како лелујаш у азурној хаљини са дугим и бујним рукавима. Осећам те кроз мисао и страх, осећам те и без додира. Величам поглед твој само када је строг, само када није упућен мени. Ценим, драга, то што си ми највернија љубавница. Ценим загрљаје које си ми на силу поклањала, и загрљаје без којих си ме бесно остављала. Баш оне, за које сам мислила да сам их изгубила сама.

„Како си само смела?”

Не брини, драга, опростила сам ти. Опростила сам ти то што су ме због тебе туђе руке миловале и кажњавале сваки пут кад ти се моја молитва није допала.

„Истинно моја, за свако твоје пешчано зрно ја дајем један свој лет. Птичица ћу твоја бити, у кавезу или на длану.”

Живиш ли, драга, на врху сваке планине огољених проклетника, свих оних који се нису на време ушушкали у твој обелодањеном даху?

Одговори ми. Знај, мила, одавно сам ти опростила.

Ја сам само песак расут пред тобом, и попут ветра, уздаси твоји ме по својој вољи могу померати са једне стране пустињске постеље на другу.

Селена Старчев

ГЕНЕРАЦИЈЕ РАЗОЧАРЕЊА

Видиш ли, мама? Видиш ли своје дете тамо на фронту? Видиш ли како се бори тако храбро, тако истрајно? Зар ниси поносна на део себе који неће дозволити да јој униште кућу? Зар не видиш да си га научила најважнијим животним вредностима? Да љуби истину и грли правду? Не да на себе и недужне људе?

Зашто ћутиш, мама? Чему тај празан поглед? Шта те мучи?

Али мама је све ово већ видела. Мама је ову причу читала, познаје јој крај и не зна да ли има снаге да се поново разочара. Мама је некада веровала исто као и њено дете сада. И мама се борила...

„Верујем у тебе, али не и у овај систем”, каже док јој навиру сузе. „Верујем да је правда достижна...”, говори као да покушава да увери саму себе, „али...”

„Нема али, мајко. Када ако не сада?” дрхтећи се трудим да јој објасним, да останем смирена. „Доста је било, сви смо се овоме надали. Ако не покушамо, одмах смо прихватили пораз, изгубили битку, мајко, и ви сте једном пробали. Ми смо ту да вас одменимо, ми смо ту да наставимо вашу битку. Ми смо ту да вам повратимо наду и поверење у систем, у ово друштво. Ми смо ту да останемо. Мајко, молим те, погледај ме. Погледај своје дете.”

Нежно је грлим у нади да ћу излечити повређено дете које носи у себи све ове године. Дете које су они повредили без трунке кајања. Време је да свој давно одложен мач правде преда детету и пусти га да само води своје битке, не јер она не жели. Она не може. Та храброст њене младости се претворила у страх.

„Да ли боље сутра заиста постоји?” то питање ме пробада као бодеж и оставља отворену рану на мом срцу. „Зато смо и ту, мајко. Ради вас, ради нас, ради оних који ће доћи после. За тебе, за тату, за деду, за млађу сестру, брата, нећаке, па чак и нашу децу.”

„За сву нашу децу...” закључи мама, коначно откривајући очи у којима се поново пали онај стари пламен из младости. Пламен наде и вере, спреман да спасе своју домовину и дочека старост уз своју децу поред себе.

М. В.

УРОБОРОС

Бетон? Ограда? Где сам то ја? Зашто нема никога? Трчим кроз коридоре, трчим не знам ни сам где, тражим некога, нешто, ни сам не знам шта. Шта је оно тамо? Метална капија? Види, човек стоји иза капије. Можда може да ми помогне. Трчим ка њему, можда је и он заробљен овде. Приближавам му се, али нешто ми је чудно, као да познајем овог човека. Има исту боју косе као ја, исту фризуру. Окреће се? То сам ја?

„Када бих морао да бирам, опет бих све исто урадио.” Шта то дефинише човека? Како знамо да се разликујемо од других, да смо ми јединствена јединка на овом свету, другачији од других? Да ли су нас наше одлуке које смо досада доносили дефинисале или је нешто друго објашњење за нашу егзистенцију?

Новица Марјановић, математички геније, клинац који може да примети и заобиђе обрасце, види проблеме система у коме живи, али утицај оних који немају добрих намера преволадава у њему и укалупљује га у једно накарадно створење. Новица постаје верни пас система који је хтео да промени, а систем баш такве клинце гази и доводи у своје тамне редове. Клинац који још није стасао, постао одрастао, који није знао ништа осим дружења са пријатељима, гледања акционих филмова и математике, постаје криминални хулиган који гази слабије од себе, или оне неподобне по систем.

Шишање, филм из 2010. године, иако се бави жртвама хулиганских група, сасвим верно приказује систем у коме и дан данас живимо. У том измишљеном приказу реалног света не постоји некорумпирана нити морална личност. Свако је поткупљив, сви су се предали таквом начину живота и немогуће је тај систем променити. Неки људи се боре за голи опстанак, неки покушавају да живе своје животе, али им се права истина егзистенције у овом систему обрушава на главу и тера их на преиспитивање свега у шта су веровали. Људи схватају да промена мора да се деси, да једино што политичари желе да ураде је да се обогате на уштрб живота својих грађана. Поверење у систем је изгубљено и једино што остаје је непрестана борба против тлачитеља.

АМБИС

„Брате...brate..” Реља шапутавим узвиком покушава да скрене пажњу Новици како би му овај помогао да реши задатак на такмичењу из математике. Новица му потура папирић са решењем, дежурна професорка га хвата у лажи и избацује га заједно са Станиславом, кога Новица окривљује уместо Реље. Реља, задивљен тиме што га Новица није издао, позива Новицу на предавање еминентног припадника српске академске заједнице и даје му Хитлеров *Мајн кампф*.

Сала хероја, Филолошки факултет – амфитеатар назван у част славних хероја нашег народа – постаје место одржавања неонацистичког скупа. Професор Хаџитанкосић пуној сали „доказује” како су за све светске проблеме заправо Јевреји криви, како њихово управљање светским капиталом довело до потпуног моралног посрнућа међу Србима. Новица, попут сунђера, упио је сваку професорову реч, док једино Мирко схвата реалну слику онога у шта су се Новица и он упустили. Мирко напушта предавања, а Новица остаје са Рељом.

Након предавања, Новица добија позив да се прикључи навијачима на фудбалској утакмици. Две одвојене трибине са две различите навијачке групе, које се једна другој наизменично ругају класичним навијачким паролама. Једино што дели ове две групе су линије жандарма и ограда. Међутим, конфликт из обичног скандирања и ругања прелази у општи окршај сваког са сваким. Скинхеди нападају Пуфтине дизелаше преко жандарма, ови обрнуто, док жандарми туку и једне и друге. У општем метежу те битке, Реља пада доле док га полиција туче и Новица ускаче да заштити свог пријатеља. Хапсе их. Доводе их у станицу, узимају им отиске. Детективки Лидији ово су први хулигани, док је Милутину ово све већ било познато. Лидија преузима Новицу, прича са њим и даје му свој број у случају да му треба помоћ. Излазе из станице и враћају се својим кућама.

Тријумфални повратаки из полицијских окова момци прослављају у седишту своје фаланге заједно сасвим верним „правим

Србима који слабијег од себе не би пипнули”. Упознајемо екипу, плејаду свих могућих стереотипа у српском друштву попут Сварога, алтернативног „историчара”, или Бокија, коме је једина карактерна црта познавање свакојаких вицева о Ромима. Славе, опијају се, дувају. Шутка креће. Губе свест. У неком тренутку сви се буде и крену кући. Успут наилазе на Рома који је напао Новицу и Мину, његову другарицу из краја која је такође у овом строју. Новица се обруши на њега, покушавају да га склоне од овог јадника, неуспешно, и Новица узима комадину безона и зарива овом несрећнику у лобању.

Након овог гнусног убиства, креће Новичин потпуни пад у амбис, из кога никада неће моћи да изађе. У једном тренутку добија позив на хуманитарни бал професора Хаџитанкосића, на коме су дошли апсолутно сви људи из вишег сталежа ове наше бедне државе. Ту Новица спознаје праву слику друштва у коме живи, схвата да сви само желе да се обогате и да им је идеологија само мртво слово на папиру, уз помоћ које добијају своје гласаче. Новица понире у срж његове накарadne идеологије и у потпуности постаје отелотворење једног скинхеда. Креће да планира озбиљније акције, тј. терористичка дела, „чисти” ромска насеља од неподобних припадника ове државе, отима Пуфту. Једино на шта није рачунао је то да постоји Јуда међу његовим редовима. Реља га издаје како би могао да оде у Мајами, продаје га детективу Милутину и он преузима контролу над Новицом и његовом екипом. На крају сазнајемо да је Хаџитанкосић тај који вуче конце немира и да је он Милутинов надређени.

МЕТАМОРФОЗА

Како је само једна погрешна одлука довела до тако корените промене једне индивидуе? Потпуна промена Новичине личности дешава се након спознаје правог лица државе у којој живи. Он одбацује пређашња наивна размишљања и клиначке акције Рељине банде и планира, а касније и остварује, грандиозније

планове. Он види систем каквим он јесте – амалгамација најгорег соја личности у Србији, личности корумпиране до саме сржи свога бића које размишљају једино о новцу. Наивно мисли да их је брига за идеологију, јер је он неко ко је потпуно одбацио млитаву борбу против „зла” и цело своје биће урања у побуну против света. „Само ми обећај да нећемо да постанемо као они...” Новица пун срџбе моли Рељу након хуманитарног бала, али он не зна да ни Рељи идеологија није битна. Једино што Рељу занима је сопствени живот, и зарад истог, он не мари за цену онога што жели да оствари, било то варање на такмичењима из математике или издаја свог пријатеља.

Оно на шта Новица није рачунао, јесте баш та корумпираност у својој околини. Не постоји морално чиста особа, неко ко жели бољитак за земљу и народ, осим њега и његове фаланге. Међутим, и то је још једна погрешна претпоставка коју је он имао. Новица је у својој борби сам, остављен на милост и немилост конача које Хаџитанкосић вуче. Реља га је издао, Мина га је, након свих њених обећања да ће га чекати након затвора, одбацила како би сачувала живу главу. Новица постаје крљушт змије која конзумира саму себе.

Новица је своју будућност изгубио, једино што му остаје је да верно прати задата наређења од својих господара. Он је постао неонацистички фанатик, следбеник геноцидне идеологије и продужена рука друге стране закона која ради прљаве послове за власт. На крају крајева, ко је на власти небитно је, склониш једног, дође други идентичан. Сам систем је труо и у њему нема никог ко жели да га промени. Нико осим њих не добија.

(наставак у следећем броју)

веНа

УМЕТНОСТ У ДОБА НАЦИЗМА

Где се књиге спаљују и људи ће горети.

Хајнрих Хајне

Доба нацизма у Европи једно је од најмрачнијих периода у историји човечанства. Обележили су га најстрашнији злочини над људском природом, над човеком, његовом слободом и индивидуалношћу. Да ли сте се икада запитали какав је био однос према уметности и како су уметници живели у таквом времену и друштву? Постоје две стране приче. Прва је она, у којој уметници, поражени нацистичком идеологијом, напуштају земљу. Поједини спаљују своје радове како не би доспели у руке нациста и бивају исмејани, називани недостојном, срамном уметношћу, а постоји и она друга страна у којој су уметници – нацисти.

Хитлер је сматрао да модерна уметност, она која се не може схватити одмах, на први поглед и којој је потребна некаква „претенциозна” књига да би се схватило њено постојање, није достојна немачког народа и да код њега више никада неће пронаћи своје место. Модерна уметност сматрана је срамном за немачки народ и културу. Нацисти конфискују 16 000 уметничких дела. Око 650 радова ликовне уметности који је, по нацистима, одговарали овом опису, било је исмејано на изложби у Минхену 1937. Многа дела су остављана да висе без рама, у намерно изабраном, скученом изложбеном простору, а изнад њих били су наслови попут „Лудост постаје метод”, „Природа виђена болесним умом”, итд. Поред ове изложбе упоредо се одржавала и „Изложба велике немачке уметности” на којој су приказана дела која су нацисти одобравали, како би људима било јасно стављено до знања шта је „исправно”, а шта не. „Изложба дегенеричне уметности” била је отворена од 19. јула до 30. новембра 1937. године и посетило ју је преко два милиона људи. На овој изложби нашла су се дела Пикаса, Мондријана, Ван Гога, Мунка, Шагала, Матиса, Кандинског,

Клеа, Кирхнера, Хекела, Нолдеа и других. Био је занимљив случај Емила Нолдеа, који је подржавао нацисте и сматрао себе једним од њих. Мрзео је Јевреје, обожавао Хитлера, па ипак, то није успело да спасе његову уметност, чак му је било забрањено да поседује било какав сликарски материјал и прибор. Након Хитлерових увреда, Нолде га је и даље обожавао, а након рата остао је нациста.

Фотографија 1: Изложба Entartete Kunst 1937.

Литерарна уметност сматрана је опасном. Поред потпуне контроле коју су нацисти желели да остваре, књижевност која је отварала путеве и младима давала слободу мисли морала је бити уништена. Из библиотека школа, универзитета и разних збирки узимане су књиге које су сматране „ненемачким”, комунистичким, јеврејским, опасним по народ, односно опасним по контролу над народом. У мају 1933. студенти блиски нацистичкој партији на трговима универзитетских градова широм Немачке организују, уз помоћ нациста, јавна спаљивања књига. Међу њима су се наша дела Томаса и Хајнриха Мана, Хермана Хесеа, Ремарка, Хајнеа, Кафке, Фројда и многих других писаца, филозофа и научника. На једном оваквом догађају у Берлину, коме је присуствовало 40 000 људи ина коме је спаљено око 20 000 дела, Јозеф Гебелс, шеф нацистичке пропаганде у

периоду од 1933. до 1945. године, одржао је говор у коме наводи да Немац више неће бити човек од књиге, већ пре свега од карактера и да је доба јеврејског интелектуализма завршено. Ауторе ових дела назива „интелектуалном прљавштином”. Данас у Берлину постоји споменик тада спаљеним књигама. Организована су и спаљивања дела норвешког писца Кнута Хамсуна, али из другачијих побуда.

Фотографија 2: Спаљивање књига у Берлину 10. маја 1933.

Кнут Хамсун, рођен је 1859. у Лому, малом месту на југоистоку Норвешке. Као дечак живео је миран живот на селу са својом породицом. У својим делима бави се темама отуђења, судбине, несреће, критикује модерно друштво и указује на човекову нераскидиву везу са природом. Кнут је тежио субјективном приповедању, био је мајстор унутрашњег монолога и приказивања тока мисли. Многи познати писци, попут Хермана Хесеа, Џејмса Џојса и Вирџиније Вулф, угледали су се на њега и његову технику писања. Чарлс Буковски назива га највећим писцем који је икада ходао Земљом, а Томас Ман наследником

Достојевског и Ничеа. Стекао је славу и ширу популарност својим романом Глад из 1890. године, доневши у норвешку књижевност талас неореализма. Био је вољен и поштован у својој земљи. У овом роману Кнут тематизује различите врсте глади које се појављују у људској природи: глад друштва за моралом, глад за љубављу, религијом и основну, физичку глад. Протагониста романа је изгладнели писац који на улицама Кристианије (стари назив за Осло) тражи посао, да би платио кирију (утицај романа Достојевског Злочин и казна). Протагониста долази у све растројенија стања која узрокује његова глад, али је сувише поносан да би примио милостињу. Срећан је једино у тренуцима инспирације или при сусретима са девојком која му се допада. У норвешком друштву не цени се интелектуалност, квалитет и таленат, већ практичност, и он схвата да у таквом друштву нема места за њега. Истоимени филм режисера Хенинга Карлсена из 1966. године важи за једну од најбољих филмских адаптација књиге.

Фотографија 3: Кнут Хамсун

Хамсун је и сам био један од гладних писаца у Норвешкој. Он 1920. године добија Нобелову награду за књижевност и медаљу, коју касније поклања Јозефу Гебелсу. Постоје разни покушаји да се оправда Хамсунова јавна подршка нацистичком режиму. Наиме, Кнут Хамсун је Хитлера сматрао јединим који може да спаси Норвежане од колонијалиста, односно (империјалистички настројених) Британаца. Постоје и извори који тврде

да Хамсун није знао за масовна убијања у концентрационим логорима. Ипак након Хитлерове смрти, он остаје уз њега: „Нисам достојан да говорим наглас о Хитлеру, а његов живот и дела не позивају на сентиментална осећања. Био је борац. Борац за човечанство и проповедник Јеванђеља за правду свих народа”. Једном приликом Хамсун је рекао Хитлеру да ослободи заробљене норвешке војнике, на шта је фирер потпуно побеснео. Због Хамсунове подршке Хитлеру и нацизму, проглашен је издајником. Норвешки народ га је мрзео. Пред крај његовог живота организована су спаљивања његових књига. Умире 1952. године, не одрекавши се својих ставова.

Нама остаје да се запитамо: Да ли можемо одвојити уметност од уметника? Поред неоспорног уметничког квалитета, да ли се трудити схватити психологију ствараоца, његову биографију и онда разматрати евентуалне околности и разлоге који су утицали на његове ставове или се помирити са тим и рећи да се човек не само налази на спектру добра и зла, већ да он у себи садржи спектар, да сам човек и јесте спектар безброја могућности.

„Човек је биће којем Бог може да се обрадује, а којег и ђаво може да се застиди.” Патријарх Павле у једној од својих поука цитира ове речи Боже Кнежевића.

Дијана Милосављевић

СВИ У БЛОКАДЕ!

**ФОТОГРАФИЈЕ
И
ИЛУСТРАЦИЈЕ**

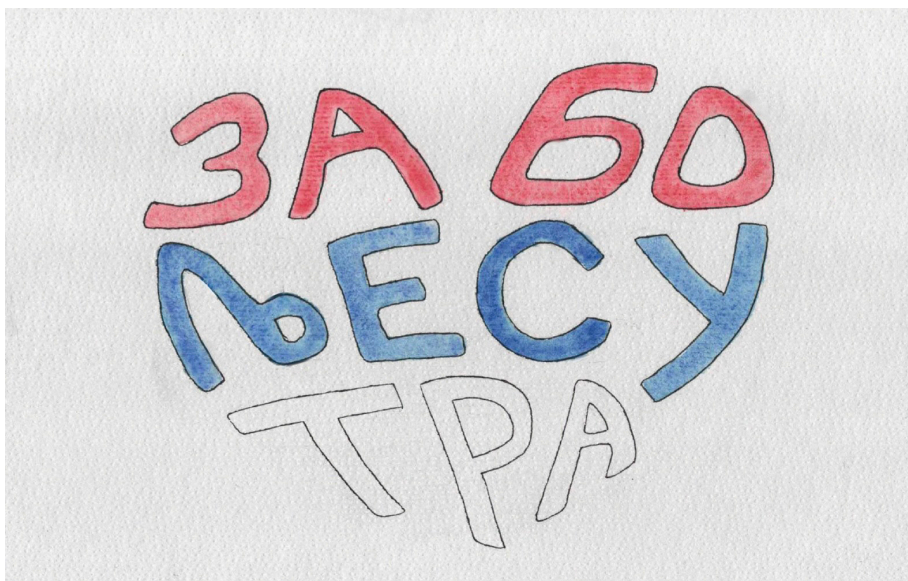

дигитална
фотографија:
Ј. Стаменковић

дигитална
фотографија:
Д. Цупаћ

Илустрација: С. Котваш

Филоблок: 3. број

Уреднице:

Ања Давидовић

Милица Арбутина

Лектура:

Ања Давидовић

Прелом:

Тамара Сокић